

Resensies

Hoe lees jy die Bybel?

Snyman, Gerrie. 2007. **Om die Bybel anders te lees: 'n etiek van Bybellees.** Pretoria: Griffel Media. 196 p. Prys: R163,00.
ISBN: 978-0-9802556-6.

Resensent: H.J.M. van Deventer
Skool vir Basiese Wetenskappe,
Vaaldriehoekampus, Noordwes-Universiteit

Prof. Gerrie Snyman, Ou-Testamentikus verbonde aan UNISA, hanteer met hierdie publikasie verskeie vrae wat in die gemoedere van kerklidmate leef. Die meeste lidmate is egter skrikkerig om hierdie vrae buite die beskermende grense van byvoorbeeld die Sondagmiddag-gesinsete te opper. Snyman is 'n simpatieke gids wat die leser konfronteer met sy/haar verlede en rol as Bybelleeser. Sy dissekteermes sny diep om bepaalde probleme met 'n tradisionele manier van Bybellees te ontbloot. Die skrywer problematiseer egter nie net nie, maar doen ook konkrete alternatiewe aan die hand. Binne die Gereformeerde kring gaan hierdie alternatiewe nie by almal byval vind nie, maar dit vorm ten minste 'n grondige gespreksbasis vir verdere nadenke en debat.

Wat die voornemende leser opval wanneer hierdie netjiese publikasie ter hand geneem word, is dat dit veel swaarder voel as die pienk slapbandgeskriffies met gewaande godsdienstige inslag wat boekwinkels se rakke vol staan. Behalwe dat die uitgewer in hierdie opsig 'n pluimpie vir die gehalte en keurige versorging van die publikasie verdien, is dit ook simbolies van die teologiese gewig wat hierdie boek met sy treffende voorbladontwerp dra. Die skrywer het wel moeite gedoen om komplekse teologiese en ander wetenskaplike begrippe so aan te bied dat die boek vir enige belangstellende leser toeganklik is.

Die voorwoord tot die boek getuig van 'n persoonlike worsteling wat menige denkende persoon as 'n nuwe gemarginaliseerde in Suid-Afrika ervaar. Die skrywer meld dat sy kerklike tradisie hom nie in hierdie worsteling van antwoorde kon voorsien nie. Inteendeel, uit die lees van die boek blyk dit dat hierdie tradisie eerder die worsteling in sommige opsigte vererger het. Die inleidende hoofstuk, met sy dubbelsinnige opskrif, teken die probleemstelling in meer besonderhede: via 'n histories-filosofiese ondersoek na die tipies Westerse denkraamwerk waarbinne ons teologie beoefen, kom Snyman uit by ons verantwoordelikheid teenoor ander mense wanneer ons die Bybel lees.

'n Volgende hoofstuk spel in geen onseker terme nie uit waarom die Bybel anders as in die verlede gelees behoort te word. Die onreg wat mense binne 'n vorige politieke bestel aangedoen is (maar wat sommige Gereformeerdes skynbaar steeds probeer ontken – HJMvD) is geregverdig vanuit 'n bepaalde manier waarop die Bybel gelees en verstaan is. Hierdie verstaansmodel, wat gebou is op die filosofiese fondament van die positivisme (p. 31), word egter voorgehou as die vrug van die werk van die Heilige Gees (p. 30). Snyman skroom nie om die volle konsekwensie van sy gedagtegang op die tafel te plaas nie. Binne akademiese kontekste is dit presies hoe hierdie tipe sake aangepak word (of ten minste behoort aangepak te word). Of die gemiddelde Gereformeerde dominee of lidmaat genoegsaam toegerus is om hierdie sake uit so 'n hoek te beskou, sal maar gesien moet word.

Snyman wys vervolgens daarop dat aangesien ons nog nie bestek opgeneem het van die skade wat ons manier van Bybellees mense berokken het nie, ons bloot daarmee voortgaan om die Bybel vir 'n soortgelyke doel in onder andere die gay-debat in te span. Hy sien hierdie gebruik van die Bybel eerder gemotiveerd vanuit 'n subjektiewe heteroseksuele ideologie (p. 39). Waar hierdie subjektiwiteit nie erken word nie, lei dit juis daartoe dat aan die teks toegedig word wat eintlik in die leefwêreld van die leser bestaan en telkens sy/haar lees medebepaal. Om hierdie gevaarlike tendens te probeer verhoed, stel hy 'n etiek van lees voor (p. 59 e.v.) waarin die leser medeverantwoordelik is vir die gevolge wat sy/haar lees vir ander mense inhou en die Bybel nie as wapen vir eie gewin ingespan word nie (p. 67 e.v.). Met hierdie kern van die kwessie op die tafel, bespreek die skrywer vervolgens die probleem verbonde aan 'n sogenaamde letterlike verstaan van die teks en toon aan dat "[l]etterlike betekenis ... nie die sosiale inbedding van taal [kan] ontkom nie" (p. 93 – kursivering; HJMvD). Een van die redes wat

Snyman aanvoer waarom die Gereformeerde hermeneutiek nie hierdie betekenisaspek op die tafel wil neem nie, word in 'n volgende hoofstuk "Kanon en inspirasie" (p. 97 e.v.) gehanteer. Nadat Snyman (p. 97-102) die leser herinner het aan die komplekse proses van op skrifstelling en vasstelling van die kanon(s) hanteer hy die probleem van 'n bepaalde siening van inspirasie. Volgens Snyman groei die idee van organiese inspirasie voort uit die wortels van meganiese inspirasie, wat op sy beurt veranker is in die erfenis wat die Westerse beskawing aan niemand minder nie as Plato, te danke het (p. 107)! Snyman herhaal die oproep wat nog altyd in Gereformeerde kringe afgewys is, naamlik om te onderskei tussen inspirasie wat te make het met die "godsdienstige gesag van die teks, en nie met die manier hoe dit fisies tot stand gekom het nie" (p. 109). Dit bly egter 'n vraag of groter klem op die "historiese bewussyn" (p. 108), 'n begrip wat soos 'n refrein deur die boek opklink, noodwendig die nodige regstelling tot gevolg gaan hê. In die Afrikaanse kerklike konteks bestaan voorbeelde waar die konsekwente historiese verstaan van die teks steeds nie in die ontmaskering van 'n sosio-politieke ideologie kan meewerk nie.

Dit bring Snyman daarby uit om die saak van die "Bybel en mag" op die tafel te plaas (p. 111 e.v.) en te ondersoek hoe die Bybel gebruik kan word om monologiese deklarasies te maak wat vanweë 'n gebrekkige historiese bewussyn en 'n positivistiese wetenskapsbeskouing nie gekritiseer kan word nie. Sodoende kan 'n bepaalde (openbare of verborge) transkrip in stand gehou word. Snyman toon egter nie duidelik aan waarom 'n nuwe openbare transkrip noodwendig beter sou wees as 'n vorige nie. 'n Etiek van Bybellees ondersoek egter meer die effek wat die lees van die Bybel op ander mense sou hê (p. 123) en waaraan vervolgens 'n hoofstuk gewy word (p. 127 e.v.). Hier word gewys op die belang van 'n balans tussen "die teks, die lesers en diegene wat deur die lees beïnvloed gaan word" (p. 127). Die leser se verantwoordelikheid vind, op voetspoor van Levinas se werk, vergestaltung in die "etiese moment" (p. 132) waarin hy/sy die "ander" (toehoorder) in sy/haar kwesbaarheid ontmoet en gedurig daarteen moet waak om "totaliserend" (p. 137) die "ander" te omvorm tot die eie norm en standaard.

Hierdie gedagte open die deur vir die idee van die "Bybelteks as ander" (p. 139) waarin die andersheid van die Bybel erken word. Slegs deur die Bybel so ("anders") te lees kan ons *onself* in die eerste plek verander in plaas daarvan om ander te probeer verander en in dié proses die Bybel as wapen te gebruik. Snyman (p. 144) wil nie die tradisie ignoreer nie, maar dit juis ook ondergeskik maak aan die

Bybelteks. Die teks self moet die grense van interpretasie bepaal (p. 146). 'n Volgende hoofstuk bied 'n praktykgerigte fokus vir die argument wanneer dit wat reeds aan die orde gestel is, by wyse van 'n voorbeeld geïllustreer word.

Hierna word die argument deurgetrek na wat vir baie die kruks van die hele saak is, naamlik hoe ons die Bybel sien. Snyman betoog dat die tradisionele Gereformeerde denke Skrifbeskouing en teksbeskouing laat saamval het. In die lig van ontdekkings en ontwikkelings op die gebied van taal- en literatuurwetenskap, veral in die twintigste eeu, het hierdie onderskeid ondraaglik geword (die “vrou in die kerk”-debat illustreer dit uitstekend – HJMvD). Die Gereformeerde teologie waarin die teks nog altyd sentraal staan, staan hier voor 'n geweldige uitdaging. Die teks behels, soos Snyman se argument aantoon, oneindig meer as blote kennis van Hebreeuse en Griekse grammatika.

Snyman se slotwoord (p. 179 e.v.) gee vervolgens 'n goeie opsomming van sy volledige argument, weereens met verwysing na voorbeelde uit die breër Suid-Afrikaanse konteks wat reeds aan die orde gestel is. Snyman het 'n ryk teks geskep waarin sy sentrale argument die hele teks deursuur. Die Bybel behoort anders gelees te word met genoegsame aandag aan die subjektiewe rol wat die leser in die leesproses speel, en ook met die verantwoordelikheid wat die eie lees ten opsigte van “die ander” meebring. Die argument het voorts 'n soliede teoretiese onderbou en sal oppervlakkige (lees: oningeligte) kritiek maklik kan deurmaan. Soos in enige argument is daar minder oortuigende dele, waarvan enkeles reeds hierbo uitgelig is. Enkele verdere voorbeelde sluit die volgende in: die saak van intertekstualiteit (p. 49), watter waardesistiem lê die “etiese moment” (p. 132) ten grondslag en tot watter mate is hierdie waardesistiem kultureel-bepaald. Daar is ook kleiner sake rakende interpretasie, byvoorbeeld die lees van Matteus in die lig van die reëls van die Qumran-gemeenskap (p. 124) en die opmerking dat geen boek in die Ou Testament deur een skrywer geskryf is nie (p. 169 – die boeke Rut en Jona sou wel in so 'n groep kon val).

Die taal en teks is werklik baie keurig versorg en die bronverwysings en bibliografie is, benewens die wetenskaplike waarde daarvan, ook handige instrumente vir persone wat verder wil lees. Die werk van Van Niekerk (2006) (p. 84) is nie in die bibliografie opgeneem nie, terwyl die datum van Van Huyssteen se werk nie konsekwent weergegee word nie.

Hierdie boek verdien om gelees en bespreek te word. Hopelik sal die bespreking verder strek as die blote opstelling van antitetiese stellings. Om dit te voorkom, word twee lesings voorgestel: die eerste om die sentrale argument te volg en die tweede om dan daardie argument ook op die lees van hierdie teks van toepassing te maak! Binne die Gereformeerde kring, asook in die breër Afrikaanse kerklike gemeenskap is hierdie 'n baie noodsaaklike en tydige boek. Dit moet gelees word.